

11.6.2020

Kunnille, kuntayhtymille ja toimintayksiköille

KORONAVIRUSTARTUNTOIHIN VARAUTUMINEN JA ASIAKKAIDEN TARPEISIIN VASTAAMINEN KOTIIN ANNETTAVISSA PALVELUISSA

Tämä ohje korvaa 15.4.2020 annetun ohjeen koronavirustartuntoihin varautumisesta ja asiakkaiden tarpeisiin vastaamisesta kotiin annettavissa palveluissa ja tätä ohjetta sovelletaan välittömästi. Ohje on voimassa 31.8.2020 saakka.

Kuntien on turvattava asiakkaiden oikeus saada tarvitsemansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yksilöllisiä tarpeita vastaavasti. Asiakkaiden suojaaminen ja muun hoidon ja huolenpidon jatkuvuuden sekä hyvinvoinnin ja toimintakyvyn turvaaminen ovat osa kotihoidon ja muiden kotiin annettavien palvelujen normaalia toteuttamista, jota on jatkettava myös tavallisesta poikkeavissa tilanteissa.

Lähikontakteja on tarpeen rajoittaa edelleen jossain määrin kotiin annettavissa palveluissa, koska koronaviruksen tiedetään tarttuvan niiden välityksellä. Jos iäkkäälle tai muulle riskiryhmään kuuluvalla henkilölle annetaan palveluja hänen kotiinsa, on noudatettava tätä ohjeistusta. Riskiryhmiin kuuluu iäkkäiden, yli 70-vuotiaiden henkilöiden lisäksi pitkäaikaissairaita ja vammaisia henkilöitä. Ryhmiin luetaan näiden lisäksi henkilöt, joilla on sellainen vakava perussairaus tai vamma, joka merkittävästi huonontaa keuhkojen ja sydämen toimintaa ja elimistön vastustuskykyä.

Asiakkaiden ja henkilöstön suojaaminen

Työnantajan velvollisuutena on antaa henkilökunnalle selkeä ja tarkoituksenmukainen ohjeistus tartunnan torjunnassa noudatettavista toimenpiteistä. Kotihoidon työntekijöiden pitää antaa asiakkaille ohjausta hygieniasoissa ja viruksilta suojautumisessa. Omaisille ja läheisille on annettava selkeä ohjeistus ja tiedotettava hygieniasta sekä toimenpiteiden sisällöstä ja syistä.

Kuntien on koronaepidemian aikana laadittava toimintaohjeet omaishoitajille, henkilökohtaista apua saaville ja henkilökohtaisen avun työntäjille sekä tiedotettava niistä aktiivisesti. Ohjeet on laadittava viranomaisviestinnän pohjalta. Ohjeessa on kiinnitettävä erityistä huomiota niihin tilanteisiin, joissa avustaja tai omaishoitaja sairastuu.

Kaikissa kotiin annettavissa palveluissa on ensisijaisen tärkeää, ettei työskennellä sairaana ja että huolehditaan käsi- ja yskimishygieniasta.

Kotiin annettavissa palveluissa pyritään siihen, että sama(t) työntekijä(t) hoitavat samoja asiakkaita tartuntariskin minimoimiseksi. Samoin varmistetaan, että jokaiselle asiakkaalle on nimetty omatyöntekijä. Asiakkaalla pitää olla tiedoissaan puhelinnumero, johon voi ottaa yhteyttä.

Kotiin annettavissa palveluissa sekä henkilökohtaista apua vammaiselle henkilölle annettaessa asiakkaiden kanssa lähikontaktissa työskentelevien on käytettävä kertakäyttöistä kirurgista nenä-suu-suojusta. Jos niitä ei ole käytettävissä tai niiden käyttö ei muusta syystä ole mahdollista, käytetään pestävää tai kertakäyttöistä kankaista suojusta taikka kasvat (ml. suu) peittävää visiiriä asiakkaan suojaamiseksi mahdolliselta henkilöstön tai avustajan kantamalta taudilta.

Henkilöstö on perehdytettävä suu-nenäsuojusten ja visiirien tarpeenmukaiseen käyttöön.

Suojusten ja visiirien käytöstä sekä kankaisten suojusten ja visiirien desinfioinnista on annettava henkilökunnalle asianmukaiset ohjeet.

Kunnan on huolehdittava, että henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimivalla vammaisella henkilöllä on käytettävissä tarvittavia suojavälineitä.

Henkilöstön on kaikissa tilanteissa kiinnitettävä tehostetusti huomiota mahdollisen koronavirustartunnan havaitsemiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Suojautumisesta hengitystieinfektioon tai koronavirustautiin sairastuneiden potilaiden kanssa työskenneltäessä on ohjeistettu erikseen.

Ohjeita:

- <https://stm.fi/stm-ohjeet-koronavirustilanteessa>. Viitattu 11.6.2020.
- <https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/koronavirusinfektiot-ohjeita-sote-ammattilaisille>. Viitattu 11.6.2020.
- <https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/audit-ja-torjunta/audit-ja-taudinaiheuttajat-a-o/koronavirus-covid-19/toimenpideohje-epailtaessa-koronaviruksen-covid-19-aiheuttamaa-infektiota>. Viitattu 11.6.2020.

Kuntien on varmistettava, että omaishoidon ja henkilökohtaisen avun varassa olevien henkilöiden hoito ja apu jatkuvat, vaikka omaishoitaja, omaishoidossa oleva henkilö, avustettava tai avustettavat henkilöt sairastuisivat koronavirusinfektioon. Kuntien on ennakolta suunniteltava, missä ja miten omaishoidon ja henkilökohtaisen avun varassa olevien henkilöiden tarvitsemasta avusta ja tuesta huolehditaan, jos heidän tarvitsemansa palvelun toteuttaminen kotona käy syystä tai toisesta mahdottomaksi. Henkilökohtaisen avun palvelun osalta kunnan on huolehdittava, että avustajien sijaisjärjestelyihin on varauduttu ja että sijaistamistilanteet hoituvat asianmukaisesti.

Henkilökohtaisen avun työnantaja vastaa henkilökohtaisten avustajien työturvallisuudesta ja koronavirusepidemian vaatimista varotoimista. Jos henkilökohtaisen avun saaja on itse työnantaja, kunta korvaa vammaispalvelulain mukaan työsuhteesta aiheutuvat kulut työnantajana toimivalle henkilökohtaisen avun käyttäjälle. Vallitsevassa tilanteessa suojavälineitä ei ole kuitenkaan aina helposti saatavilla. Kunnan on huolehdittava, että henkilökohtaisten avustajien työnantajina toimivilla vammaisilla henkilöillä on käytettävissä tarvittavia suojavälineitä vastaavasti kuin kotihoidossa.

Tarvittavan tuen varmistaminen

Covid-19-tilanteen vuoksi kotihoidon ja kotipalvelujen asiakkaiksi voi hakeutua säännöllisten asiakkaiden lisäksi iäkkäitä, muita riskiryhmiin kuuluvia ja karanteenissa tai eristyksissä olevia henkilöitä. He selviytyvät normaalioloissa omatoimisesti, mutta saattavat poikkeusoloissa tarvita apua etenkin ruokakaupassa ja apteekissa asioinnissa. Heidän palvelutarpeensa arvioidaan yksilöllisesti. Mikäli muita keinoja, kuten omais- ja vapaaehtoisapua ja ruoan kotiinkuljetuspalveluja ei ole käytettävissä, kunnan tehtävänä on turvata tarvittavat kotipalvelun tukipalvelut esimerkiksi ostopalveluina tai palvelusetelillä.

Toimintakyvyn tukeminen ja yhteydenpito läheisiin

Tartuntavaaran vuoksi lähikontakteja suositellaan välttämään. Poikkeuksellinen tilanne on kestänyt jo pitkään, ja sen vuoksi tarvitaan toimintakäytänteitä, jotka mahdollistavat asiakkaille läheisten tapaamisen kasvokkain turvallisesti.

Läheisiä kannustetaan olemaan asiakkaaseen yhteydessä esimerkiksi puhelimella, etäyhteydellä, sähköpostilla tai kirjeellä. Myös henkilökunnan tulee tukea asukkaita yhteydenpidossa. Iäkkäät ja osa vammaisista henkilöistä ovat olleet pitkään erossa läheisistään, mikä heikentää heidän elämänlaatuaan ja on monille asiakkaille vaikeasti ymmärrettävä asia. Tulee ottaa käyttöön erilaisia ratkaisuja asukkaiden ja heidän läheistensä yhteydenpidon toteuttamiseksi. Tällaisia voivat olla esimerkiksi liikkuvat tapaamisautot, joissa riittävästä suojautumisesta on huolehdittu. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää yhteydenpidon toteuttamista koskevia hyviä käytäntöjä ja julkaisee niitä sivuillaan.

Kotiin annettavien palvelujen piirissä on toimintakyvyltään ja tarpeiltaan hyvin erilaisia henkilöitä. Asiakkaille tulee poikkeuksellisista olosuhteista huolimatta järjestää yksilöllisesti heidän tarvitsemansa palvelut ja toimintakykyä sekä hyvinvointia ylläpitävät toiminnot, kuten tarpeellinen kuntoutus.

Toimintakykyä voidaan ylläpitää monella tavalla. Asiakkaita tulee kannustaa löytämään itselleen toimintakykynsä puitteissa mielekäästä tekemistä kotona, kuten lukemista, kirjeiden kirjoittamista, leipomista, pihan tai puutarhan hoitoa tai parvekekasvien kasvattamista. Paikallaan istumista tauottavat liikkeellelähdöt ja taukojummat on toimintakyvyn ylläpitämisen vuoksi myös tarpeen huomioida.

Ulkoilulla on tärkeä merkitys sekä psyykkisen että fyysisen toimintakyvyn säilymisen kannalta. Sen vuoksi ulkoilua eri muodoissaan tulisi järjestää myös poikkeuksellisissa olosuhteissa. Myös läheisten ja ystävien tapaamisia voidaan yhdistää ulkoiluun, kunhan riittävästä suojautumisesta (etäisyydet, suojaimet yms.) huolehditaan.

Hyvä ravitsemus tukee toimintakykyä ja on tärkeä myös elimistön puolustusjärjestelmän toiminnalle. Kaikilla tulee olla mahdollisuus riittäviin ja monipuolisiin aterioihin. Monissa kunnissa on ryhdytty ottamaan yhteyttä esimerkiksi kaikkiin yli 70-vuotiaisiin asukkaisiin pärjäämisen varmistamiseksi. Konkreettista apua voi kaupassa käynnin lisäksi tarvita ruoanvalmistuksessa, ruokailussa ja hyvän ruokavalion koostamisessa. Yhdessä voi syödä esimerkiksi virtuaalisessa ruokaryhmässä. On tärkeää, että avun pyytämiseen säilyy matala kynnyks ja huoleen vastataan palveluohjauksella ja konkreettisilla tukipalveluilla.

Asiakkaita voidaan opastaa käyttämään verkon monia palveluja, kuten virtuaaliset konsertit, taidenäyttelyt tai jumalanpalvelukset. Lisävinkkejä löytyy THL:n sivuilta.

Toimivaltuus

Ohjeistuksen perustana on tartuntatautilain (1227/2016) velvoite ryhtyä tartuntojen leviämisen estämiseen ja vähentämiseen liittyviin toimenpiteisiin.

Ohjeen soveltaminen Ahvenanmaalla

Tartuntatautilaki ja sen nojalla annetut säännökset ovat myös Ahvenanmaalla suoraan sovellettavaa oikeutta. Tartuntatautien torjunta on valtakunnan lainsäädäntövallan alaa myös Ahvenanmaalla, mutta itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan nojalla maakunta huolehtii tartuntatautien torjuntaan liittyvistä tehtävistä Ahvenanmaalla. Maakunnan viranomaisilla on kuitenkin mainittujen säädösten soveltamiseen nähden hallintovaltaansa kuuluvilta osin sama harkintavaltuus kuin valtakunnassa sijaitsevilla valtion tai kuntien toimintayksiköillä. Maakuntahallitus voi siten antaa lisäohjeita alueensa kunnille tämän ohjeen soveltamisesta Ahvenanmaalla.

Lisätietoja:

lääkäiden palvelut: Neuvotteleva virkamies Satu Karppanen, etunimi.sukunimi@stm.fi

Vammaispalvelut: Lakimies Kirsi-Maria Malmund-Laakso, etunimi.sukunimi@stm.fi

Omaishoito: Neuvotteleva virkamies Anne-Mari Raassina, etunimi.sukunimi@stm.fi